

इतर महत्वाची आर्थिक उत्पादने

प्रकरणाचे घटक	पाठ्यक्रम शिकण्याची निष्पत्ती
क. इतर आर्थिक गरजा	7.2, 7.4
ख. उत्पादनांचे प्रकार, वैशिष्ट्ये आणि लाभ	7.1, 7.3
ग. कर आणि महागाईचा उत्पादनांवर होणारा परिणाम	7.5
घ. गरजांचा प्राधान्यक्रम आणि आर्थिक उत्पादनांचा गरजांसाठी होणारा उपयोग	7.6
<p>शिकण्याची उद्दिष्टे</p> <p>हे प्रकरण अभ्यासल्यानंतर तुम्ही खालील गोष्टी करू शकाल:</p> <ul style="list-style-type: none"> • व्यक्तित्वाच्या इतर आर्थिक गरजांचे वर्णन करणे. • उपलब्ध उत्पादनांची वैशिष्ट्ये आणि त्यांच्या लाभांचे वर्णन करणे. • आर्थिक उत्पादनांवरील कराच्या परिणामांचा अंदाज लावणे. • आर्थिक उत्पादनांवरील महागाईच्या परिणामांचे वर्णन करणे. • ग्राहकाच्या गरजांचा प्राधान्यक्रम विचारात घेऊन इतर आर्थिक उत्पादनांचा त्यासाठी वापर करणे. 	

ओळख

मागील दोन प्रकरणांमध्ये आपण व्यक्तित्वाच्या विविध गरजा, त्यांचा जीवन विमा, बचत किंवा गुंतवणूक आणि इतर उत्पादनांशी असलेला संबंध याविषयी माहिती घेतली. आता या प्रकरणात आपण व्यक्तित्वाच्या आर्थिक गरजांचा अभ्यास करू.

यापूर्वीच्या दोन प्रकरणातील गरजांच्या महत्वांप्रमाणेच या ही गरजा तितक्याच महत्वाच्या असू शकतात.

महत्वाचे शब्द			
या प्रकरणामध्ये खालील शब्दांचे आणि संकल्पनांचे स्पष्टीकरण देण्यात आले आहे.			
आरोग्य विमा	विम्याचे अतिरिक्त लाभ (रायडर)	निवृत्ती वेतन योजना	रोख रक्कम विरहित (कॅशलेस) सुविधा
दावा न केल्याचा बोनस	वाढ होणारी अवस्था	रक्कम काढून घेणे (कम्युटेशन)	वैयक्तिक आरोग्य विमा योजना
कौटुंबिक फ्लोटर	रुग्णालयकालीन दैनंदिन रोख रक्कम योजना	अपघाती मृत्यू अतिरिक्त लाभ (रायडर)	गंभीर आजारासाठी अतिरिक्त लाभ
ठराविक काळानुरूप अतिरिक्त लाभ (रायडर)	रायडरद्वारे भविष्यातील हप्त्यांवर सूट	आजीवन वर्षासन	ठराविक काळासाठी वर्षासन
वाढत जाणारे वर्षासन	वाढ होण्याचा टप्पा	गरजांचा प्राधान्यक्रम ठरवणे	

क) इतर आर्थिक गरजा

भारतातील आयुष्यमानाचा दर निवृत्तीच्या 60 वर्षांच्या वयापेक्षा निश्चितच अधिक झाला आहे आणि त्यामध्ये वाढच होत आहे. याबाबत वैद्यकीय सोयीसुविधा आणि उंचावलेल्या जीवनमानाचे आभार मानायला हवेत. मात्र वाढलेल्या आयुष्यमानासोबतच आव्हानेही वाढली आहेत.

पारंपारिक उत्पादनांच्या (मुदत योजना, एंडोमेंट, मनी-बँक योजना आणि युलिप इत्यादी) मदतीने विमा कंपन्या अकाली मृत्यूची जोखीम कशी हाताळतात ते आपण यापूर्वी पाहिले आहे. परंतु निवृत्ती पेन्शनसारखी उत्पादने निवृत्त व्यक्तिला वेतनासारखे नियमित आर्थिक पाठबळ नसतांनाही, दैनंदिन गरजा पुरवण्यासाठी तहहयात पैसे पुरवण्याची व्यवस्था करतात. या प्रकरणात आपण विमा कंपन्यांच्या निवृत्ती पेन्शन योजनांसारख्या उत्पादनांचा अभ्यास करणार आहोत.

वाढत्या वयानुसार व्यक्ती आजार आणि रोगांना लवकर बळी पडत असल्याने अशा प्रसंगी निर्माण झालेला आकस्मिक खर्च भागवण्यासाठी विमा कंपन्यांच्या विविध योजना असतात. विमा कंपन्यांच्या अशा प्रकारच्या वैद्यकीय खर्चासाठीच्या योजनांचाही आपण या प्रकरणात आपण अभ्यास करणार आहोत.

पुढील अभ्यास सुरु करण्यापूर्वी खालील घटनेचा विचार करू.

घटनेचा अभ्यास

निवृत्तीनंतर राजेशचे नातवंडांसोबत आनंदाने दिवस चालले होते. मात्र दुर्दैवाने त्याला वर्षभरापूर्वी एक अपघात झाला आणि त्यामुळे त्याला रुग्णालयात भरती व्हावे लागले. निवृत्तीनंतर उपयोगी पडावी म्हणून त्याने जी थोडी रक्कम साठवली होती ती देखील या अपघातप्रसंगी संपून गेली आणि अशाप्रकारे त्याने साठवलेले पैसे पूर्णपणे संपल्याने त्याला उर्वरित आयुष्यात मुलावर अवलंबून राहण्याची पाळी आली.

राजेशचे आर्थिक गणित कसे आणि कुठे चुकले?

महत्वाचा मुद्दा म्हणजे राजेशने कुठलेही आरोग्य विमा संरक्षण घेतले नव्हते. त्याच्याकडे आरोग्य विमा संरक्षण असते तर त्याच्या

रुग्णालयातील उपचारांचा खर्च त्याद्वारे भरून निघाला असता. त्याशिवाय जी थोडीफार रक्कम राजेशने निवृत्तीनंतरच्या आयुष्यासाठी जमवली होती ती त्याने बँकेच्या मुदत ठेवीत गुंतवली होती. त्याऐवजी ती रक्कम त्याने निवृत्तीवेतनाच्या एखाद्या योजनेत गुंतवली असती तर त्याला त्याला अधिक फायदा झाला असता.

या प्रकरणात आपण वेगवेगळ्या आरोग्य विमा योजना आणि निवृत्तीवेतन योजनांचा अभ्यास करू.

क)1 आरोग्य विमा योजनेची गरज

यापूर्वी अभ्यासल्याप्रमाणे आपल्या देशातील वैद्यकीय सुविधांचा दर्जा मागील काही वर्षात बराच उंचावला आहे. परंतु त्याचबरोबर गेल्या काही वर्षात वैद्यकीय खर्चातही अफाट वाढ झाल्याचे दिसून आले आहे. आज एखादी मोठी शस्त्रक्रिया किंवा बराच काळ चालणारा औषधोपचार यांचा खर्च आकाशाला भिडणारा असू शकतो. वाढलेले आयुष्यमान आणि त्याचबरोबर व्याधी आणि रोगांना सहजपणे बळी पडण्याचे प्रमाण वाढल्यामुळे पूर्वीच्या तुलनेत सध्याच्या काळात वैद्यकीय विम्याची आवश्यकता अधिक असल्याचे लक्षात आले आहे.

आरोग्य विमाधारक आणि त्याच्या कुटुंबियांचा रुग्णालयातील भरतीदरम्यान होणारा खर्च विमा कंपनी करत असते. विमा योजनेतील अटीनुसार डॉक्टरांचे शुल्क, रुग्णालयातील खोलीचे दर, औषधे आणि तत्सम इतर खर्च यांचा पॉलिसीतील अटी आणि नियमांप्रमाणे योजनेमध्ये समावेश होतो.

आरोग्य विम्याची (यालाच वैद्यकीय विमा किंवा मेडिकलेम म्हणतात) आवश्यकता पुढील कारणांसाठी असते:

- आयुष्य अतिशय अनिश्चित आहे. व्यक्ती आयुष्यभर निरोगी राहू शकत नाही. त्यामुळे आयुष्याच्या प्रत्येक टप्प्यांसाठी आरोग्य विमा योजनेचा आधार असणे आवश्यक असते.
- गेल्या काही वर्षांत वैद्यकीय सुविधांचे दर खूपच वाढले आहेत. हृदयविकार, कर्करोग किंवा मधुमेह यासारख्या एखाद्या गंभीर व्याधीचे निदान झाले आणि त्यासाठी लागणारी रक्कम वेळेत उभी करता आली नाही तर रुग्णाचा जीवही जाऊ शकतो. रुग्णाच्या कुटुंबियांनी औषधोपचारासाठी जर अतिरिक्त व्याजदराचे वैयक्तिक कर्ज घेतले आणि दुर्दैवाने रुग्ण वाचू शकला नाही तर मागाहून कुटुंबियांना फार मोठ्या कर्जाला सामोरे जावे लागते. आरोग्य विमा योजनेसारखा आधार जर असेल तर अशा प्रकारचे धोके टाळले जाऊ शकतात.
- आरोग्य विमा योजना देतांना व्यक्तित्च्या वयाचा विचार केला जातो. व्यक्तित्चे वय जेवढे अधिक तेवढी हप्त्याची रक्कमही जास्त असते. या योजनेचे नुतनीकरण दरवर्षी करायचे असल्याने हप्त्याची रक्कमही व्यक्तित्च्या वयासोबत वाढत जाते. पॉलिसी घेतांना व्यक्तित्चे वय किती होते याचा यावेळी विचार केला जात नाही. दाव्यांच्या अनुभवांवरही हे अवलंबून असते.

लक्षात ठेवा

योजनेअंतर्गत कोणत्या सुविधा मिळणार आहेत आणि कोणत्या नाही याचा खुलासा आरोग्य विमा योजनेमध्ये स्पष्टपणे केलेला असतो. त्यामुळे योजनेची माहिती अतिशय काळजीपूर्वक वाचणे गरजेचे असते.

याचा विचार करा

तुमच्या कुटुंबियांपैकी किंवा मित्रमंडळींपैकी कुणी आरोग्य विमा योजना घेतली आहे का? त्यांनी घेतलेल्या योजनेची वैशिष्ट्ये आणि लाभ यांचा जरूर अभ्यास करा.

क)2 विमा योजनेच्या अतिरिक्त लाभांची (रायडर) आवश्यकता

विमा योजनेतील लाभांशिवाय मिळणारे विमा योजनेचे अतिरिक्त लाभ म्हणजे रायडर. रायडर म्हणजे ठरलेल्या हप्त्याहून अधिक हप्ता भरल्यास मूळ विमा योजनेत मिळणारा अतिरिक्त लाभ अर्थात् अतिरिक्त लाभ = अतिरिक्त हप्ता. त्यामुळे व्यक्तिला हवे असलेले वैशिष्ट्य मूळ योजनेत नसेल तर अतिरिक्त हप्ता भरून ते (उपलब्ध असल्यास) मिळवता येते.

या रायडर्सचे अधिक स्पष्टीकरण आईस्क्रीमच्या निरनिराळ्या स्वादांच्या उदाहरणाने देता येईल. व्यक्तिये निवडलेली विमा योजना म्हणजे आईस्क्रीम कोन आणि त्यावर आवडीनुसार घेतलेले आईस्क्रीम म्हणजे व्यक्तिये तिच्या आवश्यकतेनुसार अतिरिक्त हप्ता भरून घेतलेला अतिरिक्त लाभ म्हणजेच रायडर.

बहुतेक विमा कंपन्या त्यांच्या माहितीपत्रकांत कोणत्या विमा उत्पादनासोबत कोणता रायडर उपलब्ध आहे याचा उल्लेख करत असतात. अनेक विमा योजना घेण्यापेक्षा एकाच विमा योजनेत आवश्यकतेनुसार रायडर निवडण्याची मुभा विमा कंपन्या व्यक्तिला अशा प्रकारे देत असतात.

रायडरवरील अधिक माहितीसाठी ख३ हे कोष्टक पहा.

क)3 निवृत्ती पेन्शन योजनांची

आवश्यकता

आयुष्यमानाच्या दरात वाढ झाल्यामुळे, निवृत्तीनंतरही पूर्वीसारखे जीवनमान असावे यासाठी काम करत असतानाच्या कालावधीतच बचत करण्याची मोठी आवश्यकता निर्माण झाली आहे. कारण निवृत्तीनंतर दैनंदिन जीवनासाठी आवश्यक असणारे पैसे नियमित नसतात.

ज्याला निवृत्तीनंतरचे आयुष्य शांततेत आणि आरामात जगायचे आहे त्याच्यासाठी निवृत्तीवेतनाची योजना आवश्यक आहे.

व्यक्तिच्या काम करू शकण्याच्या उमेदीच्या काळातच एखादी निवृत्ती वेतन योजना मासिक रक्कम भरून घेणे शक्य असते. अशाप्रकारे निवृत्त होईपर्यंत त्या व्यक्तिच्या नावे मोठी रक्कम जमा झालेली असते आणि मग त्याच आधारावर त्याला ठराविक मासिक रक्कम मिळत राहिल अशी एखादी योजना घेणे सोयीचे होते.

याचा विचार करा

तुमच्या पालकांनी किंवा आजी आजोबांनी निवृत्तीनंतरच्या आयुष्यासाठी त्यांच्या कालावधीत कोणत्या आर्थिक उत्पादनात गुंतवणूक केली होती याबाबत त्यांना विचारा.

ख) आर्थिक उत्पादनांचे प्रकार त्यांची वैशिष्ट्ये आणि त्यांचे लाभ

ख)1 आरोग्य विमा योजना

सध्या आरोग्य विमा योजनेतर्गत चार प्रकारचे पर्याय उपलब्ध आहेत. आपण त्यांचा क्रमशः अभ्यास करू.

ख)1(क) वैयक्तिक आरोग्य विमा योजना

याच्या नावाप्रमाणे या योजनेतर्गत एकाच व्यक्तिका आणि तिच्या आवश्यकतांचा विचार केला जातो.

उदाहरणार्थ

अजय आणि टिना हे एक दांपत्य आहे. लग्नापूर्वी अजयने एका विमा कंपनीकडून एक लाख रुपयांची आरोग्य विमा योजना घेतली होती. त्या योजनेत त्याच्या वैयक्तिक वैद्यकीय आवश्यकतांचा विचार केला गेला होता. त्याचप्रमाणे टिनानेही एका विमा कंपनीकडून एक लाख रुपयांची आरोग्य विमा योजना घेतली होती. त्या योजनेतर्गत तिच्या वैयक्तिक वैद्यकीय आवश्यकतांचा विचार करण्यात आला होता.

ख)1 (ख) कौटुंबिक फ्लोटर आरोग्य विमा योजना

वैयक्तिक आरोग्य विमा योजनेपेक्षा कौटुंबिक फ्लोटर आरोग्य विमा योजना वेगळी असते. या योजनेतर्गत कुटुंबातील इतर सदस्यांनाही वैद्यकीय लाभ मिळतो. एक व्यक्ती स्वतःला, पती किंवा पत्नीला, मुलांना आणि पालकांना यामुळे आरोग्य योजनेचा लाभ देऊ शकते. आरोग्य विमा योजनेतर्गत किती व्यक्तितंना वैद्यकीय लाभ मिळू शकेल याचा खुलासा विमा कंपनी करू शकते. या

योजनेतर्गत विमा संरक्षण कुटुंबाच्या सर्व सदस्यांमध्ये विभागलेले असते मात्र त्या संरक्षणाचे प्रमाण निश्चित नसते.

उदाहरणार्थ

अजय आणि टिना या दांपत्याने दोन लाख रुपयांचा कौटुंबिक आरोग्य विमा घेतला. दोन लाख रुपयांची ही रक्कम अजय आणि टिना या दोघांमध्ये समान विभागलेली नसेल. दोघांपैकी एकाला किंवा दोघांनाही रुग्णालयात दाखल करावे लागले तरीही दोन लाख रुपयांपर्यंत वैद्यकीय सुविधा मिळेल.

ख) 1(ग) समूह आरोग्य विमा योजना

या योजनेतर्गत एकाच कार्यासाठी एकत्र येऊन काम करत असलेल्या एखाद्या समूहाला आरोग्य विमा योजनेचा लाभ घेता येतो. उदाहरणार्थ एखाद्या कंपनीसाठी काम करणारे कामगार या योजनेचा लाभ घेऊ शकतात. अनेक मालकमंडळी आपल्या कामगारांना वैद्यकीय अडीअडचणींच्या काळात मदत व्हावी या हेतूने या योजनेचा लाभ घेतात. काही वेळा कामगारांच्या कुटुंबियांनाही या योजनेचा लाभ दिला जातो.

उदाहरणार्थ

अजय एका खाजगी कंपनीत काम करतो. त्या कंपनीने समूह आरोग्य विमा योजनेचा लाभ कामगार आणि त्यांच्या कुटुंबियांसाठी उपलब्ध करून दिला आहे. त्यामुळे या योजनेतर्गत अजय त्याच्या पत्नीचा म्हणजे टिनाचाही समावेश करू शकतो.

ख) 1 (घ) रुग्णालयातील भरतीदरम्यान दैनंदिन रोख रक्कम लाभ योजना

या योजनेतर्गत रुग्णालयातील भरतीच्या स्वरूपानुसार विमा कंपन्या आरोग्य विमाधारकाला काही ठराविक रक्कम दररोज देतात. विमा योजना घेतांनाच ही दररोज दिली जाणारी रक्कम ठरवली जाते. ही रक्कम आरोग्य विमाधारक जेवढे दिवस रुग्णालयात भरती होता तेवढे दिवस पुरवली जाते. मात्र विमाधारकाच्या औषधोपचारावर एकूण खर्च किती झाला आहे याचा विचार यावेळी केला जात नाही. यासाठी विमा कंपनीच्या अटी लागू असतात. ही रक्कम निश्चित असते. विमाधारकाच्या रुग्णालयातील भरतीदरम्यान होत असलेल्या खर्चापेक्षा दररोज मिळणारी रक्कम अधिक किंवा कमी असू शकते.

विमाधारकाला जर अतिदक्षता विभागात ठेवण्यात आले असेल तर विमा कंपनी ठरलेल्या रकमेपेक्षा जास्त रक्कम कदाचित देऊ शकते. विमा कंपनीच्या अटीनुसार गंभीर आजार किंवा शस्त्रक्रियेदरम्यान एखादी विशिष्ट ठराविक रक्कम विमा धारकाला एकरकमीही दिली जाऊ शकते. या योजनेतर्गत दररोज दिली जाणारी रक्कम ही सदस्याने यापूर्वीच घेतलेल्या इतर विमा योजनेशिवाय अतिरिक्तही असू शकते. या योजनेतर्गत वैद्यकीय मदत मिळणाऱ्या वर्षभरातील दिवसांची एकूण मर्यादा विमा कंपनीच्या नियमानुसार ठरलेली असते. याचा उल्लेख विमा कंपनीच्या माहितीपत्रकात केलेला असतो.

उदाहरणार्थ

कृपया लक्षात घ्या: खाली दिलेले आकडे आणि रकमा या केवळ नमुन्यादाखल आहेत आणि निरनिराळ्या विमा कंपन्यांनुसार दररोज मिळणारी रोख रक्कम वेगवेगळी असू शकते.

अजय एका खाजगी कंपनीत काम करतो. त्या कंपनीने समूह आरोग्य विमा योजनेचा लाभ कामगार आणि त्यांच्या कुटुंबियांना उपलब्ध करून दिला आहे. त्यामुळे या योजनेतर्गत अजय त्याच्या पत्नीचा म्हणजे टिनाचाही समावेश करू शकतो. परंतु कंपनीने उपलब्ध करून दिलेला लाभ अपुरा वाटल्यामुळे अजयने

कंपनीने दिलेल्या विमा योजनेच्या जोडीला रुग्णालय भरतीदरम्यान दैनंदिन रोख रक्कम योजनेचा लाभ घेण्याचे ठरवले.

अजयने जी रुग्णालय भरतीदरम्यान दैनंदिन रोख रक्कम योजना घेतली तेव्हा योजनेनुसार रुग्णालय भरतीदरम्यान दररोज दोन हजार रुपये मिळतील असे स्पष्ट करण्यात आले. विमा कंपनीने असेही स्पष्ट केले की जर अजयला अतिदक्षता विभागात भरती करण्याची वेळ आली तर कंपनी दररोज आणखी 2000 रुपये त्याला देईल. त्याचबरोबर विमा कंपनीने त्यांच्या नियमावलीत हे देखील सांगितले आहे की रुग्णालय भरतीदरम्यान दैनंदिन रोख रक्कम लाभ योजनेंतर्गत एकूण 1,20,000 रुपयांचा वार्षिक लाभ मिळू शकतो. विमाधारकाला अतिदक्षता विभागात भरती केल्यास रुग्णालय दैनंदिन रोख रक्कम लाभ योजनेंतर्गत एकूण 1,20,000 रुपयांचा वार्षिक लाभ मिळू शकतो. याचाच अर्थ असा की अजय संपूर्ण वर्षभरात एकूण 60 दिवसांच्या नुकसानभरपाईची मागणी करू शकतो. अजयला गंभीर स्वरूपाचा आजार झाल्यास एकरकमी 50,000 रुपये दिले जातील याचाही उल्लेख विमा कंपनीने आपल्या नियमावलीत केला आहे.

अजयला रुग्णालय भरतीदरम्यान एकूण किती खर्च आला याचा विचार न करता विमा कंपनी वरील ठरलेल्या रकमा देऊ करते. स्वतःच्या कंपनीने दिलेल्या विमा योजनांव्यतिरिक्त अजय या योजनांचा लाभ घेऊ शकतो.

ख) 2 आरोग्य विमा योजनांची वैशिष्ट्ये आणि लाभ

आरोग्य विमा योजनांची निरनिराळी वैशिष्ट्ये आणि लाभ असतात. त्यापैकी काही पुढील प्रमाणे आहेत.

1. किंमत ठरविणे: व्यक्तिके वय, त्याचे आरोग्य, सवयी आणि कौटुंबिक वैद्यकीय पार्श्वभूमी यावर आरोग्य विमा योजनेचा हप्ता अवलंबून असतो. जर इतर बाबी स्थिर राहिल्या तर विमाधारकाच्या वयासोबतच हप्त्यांची रक्कम वाढत जाते. म्हणून शक्य तितक्या लवकर आरोग्य विमा

योजनेचा लाभ घ्यावा. कारण तरुणपणी हप्ता कमी असतो तर विमाधारकाच्या वयासोबतच हप्ताही वाढत जातो.

उदाहरण

करणे 7000 रुपयांचा वार्षिक हप्ता देऊन 3,00,000 रुपयांचा आरोग्य विमा घेतला. पुढे करणला हृदयविकाराचा झटका आला आणि त्यामुळे त्याच्यावर एक शस्त्रक्रीयाही करण्यात आली. रुग्णालयात झालेला एकूण 2,50,000 रुपयांचा खर्च विमा कंपनीनेच केला. त्यामुळे करणने घेतलेल्या आरोग्य विमा योजनेच्या वार्षिक 7,000 रुपयांच्या हप्त्याच्या तुलनेत विमा कंपनीने जो रुग्णालयातील खर्च केला तो कितीतरी अधिक प्रमाणात होता.

2.रोख रक्कमविरहित (कॅशलेस) सुविधा: काही आरोग्य विमा योजना विमाधारकाला रोख रक्कम (कॅशलेस) विरहित सुविधा देतात. या योजनेत सहभागी झालेल्या विमाधारकाला त्याचे छायाचित्र असलेले ओळखपत्र दिले जाते. जेव्हा काही वैद्यकीय कारणास्तव हा विमाधारक साखळीतील कोणत्याही रुग्णालयात दाखल होतो तेव्हा त्याला विमा कंपनीला कळवावे लागते. साखळी रुग्णालयातील सर्व रुग्णालयांचा विमा कंपनीशी विमाधारकाला वैद्यकीय सेवा पुरवण्याविषयी करार झालेला असतो. विमाधारक ज्या रुग्णालयात भरती झालेला आहे त्या रुग्णालयाला विमा कंपनीकडून जेव्हा उपचारांविषयी संमती मिळते तेव्हा त्यानंतर विमाधारकाला रुग्णालयाची अनामत रक्कम किंवा औषधोपचाराचा कोणत्याही प्रकारचा खर्च करावा लागत नाही. त्याचा सर्व खर्च विमा कंपनीच्या नियम आणि अटीनुसार विमा कंपनीद्वारे थेट केला जातो.

लक्षात ठेवा

विमा कंपनी संपूर्ण खर्च देत नाही. काही खर्च असे असतात की ते कदाचित विमा कंपनी करीत नाही. निरनिराळ्या विमा कंपन्यांच्या अटी आणि नियमांनुसार तो खर्च बदलत असतो.

विमाधारकाला साखळी व्यतिरिक्त एखाद्या रुग्णालयात भरती केले गेले तर त्याला स्वतःलाच तो सर्व खर्च करावा लागतो आणि मागाहून विमा कंपनी त्याला खर्चाची रक्कम परत करते. मात्र त्यासाठी विमाधारकाला योग्य ती सर्व कागदपत्रे आणि विमा कंपनीच्या इतर सर्व अटी आणि नियमांचे पालन करावे लागते.

3. वैद्यकीय तपासणी: विमाधारकाला पॉलिसी देण्यापूर्वीच बहुतेक विमा कंपन्या त्याची वैद्यकीय तपासणी करून घेत असतात आणि प्रस्तावकर्त्याच्या वयानुसार त्याच्या विविध चाचण्याही करून घेतल्या जाऊ शकतात. डॉक्टरांच्या तपासणी अहवालानुसार प्रस्ताव स्वीकारायचा किंवा नाही आणि जर स्वीकारायचा असेल तर कुठल्या किंमतीवर स्वीकारला जावा हे विमा कंपनी ठरवते.
4. विमापूर्व व्याधी: बहुतेक विमा कंपन्या एका ठराविक कालावधीनंतर (ज्याला 'वेटिंग पिरीएड' म्हणतात) विमापूर्व व्याधीचाही विम्यात समावेश करतात. काही विमा कंपन्या कदाचित विमापूर्व असलेल्या काही व्याधींचा समावेश अजिबात करत नाहीत आणि हा उल्लेख त्यांच्या अटी आणि नियमावलीत केलेला असतो. उदाहरणार्थ मधुमेहासारख्या विमापूर्व व्याधीचा समावेश कदाचित तीन ते चार वर्षांनंतर केला जाईल. निरनिराळ्या विमा कंपन्यांनुसार विमाधारकाला असलेल्या सध्याच्या व्याधींवरील औषधोपचाराच्या खर्चाचे नियम बदलतात.
5. दावा न करण्याचा लाभ: विमाधारकाकडून वर्षभरात एकदाही दावा करण्यात आला नाही तर विमा कंपनी नूतनीकरणाच्या वेळी दावा न करण्याचा लाभ

देऊ शकते. याचाच अर्थ असा की पुढील वर्षीच्या हप्त्यांमध्ये विमा कंपनी विमाधारकाला सूट देते.

6. कायमस्वरूपी अपवर्जन: आरोग्य विमा योजनेतर्गत काही गोष्टी कायम स्वरूपी वगळलेल्या असतात. विम्याच्या माहितीपत्रकामध्ये त्यांचा उल्लेखही केलेला असतो. उदाहरणार्थ औषधांचा गैरवापर किंवा वैद्यकीय सल्ल्याचे पालन न करणे.
7. तात्काळ सुविधा: विमाधारकाला वैद्यकीय उपचार तात्काळ आणि त्याच्या सोयीनुसार मिळतात. विमाधारकाला तात्काळ वैद्यकीय उपचारांची आवश्यकता असल्यास त्याला डॉक्टरांच्या पुढील भेटीसाठी वाट बघत बसावी लागत नाही.
8. वैयक्तिक बचतीमधून किंवा कर्ज काढून एकरकमी पैसे भरत बसण्याची आवश्यकता नसते: व्याधींवर पैसे खर्च करण्याची जेव्हा वेळ येईल तेव्हा पैसे गोळा करत बसण्याची चिंता विमाधारकाला भेडसावत नाही कारण त्याने त्यापूर्वी भरलेल्या हप्त्यांच्या बदल्यात विमा कंपनी हा सर्व खर्च करत असते.

प्रश्न 7.1

आरोग्य विमा योजनेची काही वैशिष्ट्ये आणि लाभांची माहिती यांची यादी तयार करा?

ख)3 अतिरिक्त लाभ (रायडर)

क2मध्ये स्पष्ट केल्याप्रमाणे रायडरमुळे व्यक्तिला हवे असलेले वैशिष्ट्य जर मूळ विमा योजनेमध्ये नसेल तर अतिरिक्त हप्ता भरून (उपलब्ध असल्यास) ते मिळवता येते. या ठिकाणी आपण रायडरची काही उदाहरणे पाहू.

ख)3 (क) अपघाती मृत्यू लाभ (एडीबी) रायडर

विमाधारकाचा अपघाती मृत्यू झाला तर या रायडरमुळे विम्याच्या रकमेसह आणखी रक्कम दिली जाते आणि त्याविषयीची माहिती रायडर स्वीकारतांनाच दिली जाते. मात्र विमाधारकाचा मृत्यू अपघाती असावा आणि त्या अपघातात बाह्य, हिंसक, ज्यांचा आधी अंदाज बांधता येणार नाही असे कारण आणि दृश्य घटक यांचा समावेश असावा. या रायडरची रक्कम विमा कंपनीच्या नियमावलीत स्पष्ट केलेली असते.

आपल्या देशात अपघातांचे वाढते प्रमाण लक्षात घेता एडीबी रायडरचे महत्व मोठ्या प्रमाणात आहे. कोणत्या विमा उत्पादनासोबत हे रायडर घेता येईल याचा खुलासा विमा कंपनी करत असते. तसेच कोणत्या घटकांतर्गत रायडरचा लाभ घेता येणार नाही याचाही उल्लेख विमा कंपनी करत असते.

उदाहरण

महेशला एबीसी विमा कंपनीकडून 25,00,000 रुपयांचा मुदत विमा घ्यायचा आहे. त्यासोबतच त्याला अपघाती मृत्यूचा लाभ असलेला एडीबी रायडर घ्यायचा आहे.

एबीसी विमा कंपनीने एडीबी रायडरसाठी महेशला खालील अटी आणि नियम सांगितले:

विमा घेण्यासाठी किमान वय	15 वर्षे
विमा घेण्यासाठी कमाल वय	55 वर्षे
विमा परिपक्वतेचे कमाल वय	60 वर्षे
विम्याची किमान रक्कम	50,000 रुपये
विम्याची कमाल रक्कम	10,00,000 रुपये किंवा विम्याची मूळ रक्कम यापैकी जी कमी असेल ती.

अपघातानंतर विमाधारकाचा 180 दिवसात मृत्यू व्हायला हवा.

वरील अटी आणि नियमांचे विश्लेषण:

- महेश हा रायडर 15 ते 55 वयोमर्यादेपर्यंतच घेऊ शकतो.
- महेश 60 वर्षांचा झाल्यावर हा रायडर आपोआप रद्द होईल. मात्र मूळ विमा योजना चालू राहिल.
- 50,000 रुपयांहून कमी रक्कम असलेल्या पॉलिसीसाठी महेशला रायडर मिळणार नाही.
- 10,00,000 ही कमाल रक्कम असलेल्या विमा योजनेसाठी किंवा मूळ विमा रक्कम (इथे 25,00,000 रुपये) यातील जी रक्कम कमी असेल त्या रकमेसाठी महेशला हा रायडर मिळेल. म्हणून एडीबी रायडर मिळावा यासाठी महेश कमाल 10,00,000 चा विमा घेऊ शकतो.
- महेशला काही अपघात झाल्यामुळे रुग्णालयात भरती व्हावे लागले आणि अपघातानंतर 9 महिन्यात त्याचा मृत्यू झाला तर विमा कंपनी त्याच्या वारसाला एडीबी रायडरचा लाभ देऊ करणार नाही. मात्र विम्याची मूळ रक्कम दिली जाईल. या रायडर अंतर्गत लाभ मिळावा यासाठी विमाधारकाचा मृत्यू अपघातानंतर 180 दिवसातच व्हायला हवा.

* कृपया हे विमा कंपनीचे एक उदाहरण म्हणून दिले आहे हे लक्षात ठेवा. प्रत्येक विमा कंपन्यांच्या एडीबी रायडरसाठी असलेल्या अटी आणि नियम वेगळे असू शकतात.

ख)3(ख) ठराविक काळापुरता असलेला रायडर

विमाधारकाच्या वारसाला विमाधारकाच्या मृत्यूचा अतिरिक्त लाभ मिळावा यासाठी या रायडरचा उपयोग काही नाममात्र रक्कम मूळ हप्त्यासोबत भरल्यास

करता येतो. जर एखाद्या व्यक्तिला एंडोमेंट किंवा मनी-बँक अशा बचत योजना हव्या असतील आणि त्याचसोबत नवीन पॉलिसी न घेता मृत्यूसाठीचे विमा संरक्षण अधिक वाढवावे असे वाटत असेल तर तिच्यासाठी हा रायडर उपयुक्त आहे. विमा कंपनीच्या कोणत्या पॉलिसीसोबत कोणता रायडर मिळेल याचा खुलासा करित असतात आणि त्याचसोबत कोणत्या प्रसंगी रायडरचा लाभ घेता येणार नाही याची यादीही आपल्या माहितीपत्रकात देत असतात.

उदाहरण

महेशला एंडोमेंट पॉलिसी घेऊन वीस वर्षात मुलाच्या शिक्षणासाठी 25,00,000 रुपये साठवायचे आहेत. त्याचसोबत महेशला मुदत विमा योजनेतर्गत अतिरिक्त 10,00,000 रुपये साठवायचे आहेत. पण त्याला त्यासाठी नवी मुदत विमा पॉलिसी घ्यायची नाही. अशा परिस्थितीत महेश 25,00,000 रुपये विमा रकमेची एंडोमेंट पॉलिसी मूळ पॉलिसी म्हणून घेऊन त्यावर 10,00,000 रुपयांचा मुदत विमा योजनेचा रायडर घेऊ शकतो.

विमा कंपनीने मुदत विमा रायडरसाठी खालील अटी आणि नियम स्पष्ट केले आहेत:

विमा घेण्यासाठी किमान वय	15 वर्षे
विमा घेण्यासाठी कमाल वय	55 वर्षे
विमा परिपक्वतेचे कमाल वय	60 वर्षे
विम्याची किमान रक्कम	50,000 रुपये
विम्याची कमाल रक्कम	मूळ विमा रकमेएवढी रक्कम

वरील अटी आणि नियमांचे विश्लेषण:

- महेश हा रायडर 15 ते 55 वयोमर्यादेपर्यंतच घेऊ शकतो.

- महेश 60 वर्षांचा झाल्यावर हा रायडर आपोआप रद्द होईल. मात्र मूळ विमा योजना सुरु राहिल.
- 50,000 हून कमी रक्कम असलेल्या पॉलिसासाठी महेशला हा रायडर मिळणार नाही.
- महेशला जास्तीत जास्त मूळ विमा रकमेएवढ्या रकमेचा (इथे 25,00,000 रुपये) रायडर मिळू शकतो. म्हणून महेश मुदत विमा योजनेसाठी 25,00,000 रुपयांपर्यंतचा रायडर घेऊ शकेल. मात्र त्याची आवश्यकता केवळ 10,00,000 रुपयांचीच आहे.
- महेशचा पॉलिसीच्या कालावधीत मृत्यू झाला तर त्याच्या वारसाला मूळ विमा रक्कम 25,00,000 रुपये मिळेलच पण त्यासोबत मुदत विमा योजनेचा रायडर म्हणून 10,00,000 रुपये विमा कंपनीच्या नियमानुसार मिळतील.
- कृपया हे विमा कंपनीचे केवळ एक उदाहरण म्हणून देण्यात आले आहे हे लक्षात ठेवा. निरनिराळ्या विमा कंपन्यांच्या मुदत विमा योजनांच्या रायडरसाठी असलेल्या अटी आणि नियम वेगळेवेगळे असू शकतात.

ख)3(ग) गंभीर आजाराचा रायडर (सीआय रायडर)

या रायडरमुळे एखाद्या गंभीर आजाराच्या निदानानंतर विमा कंपनी एक ठराविक रक्कम विमाधारकाला देते. ही रक्कम औषधोपचार, रुग्णालय भरती किंवा गंभीर आजारामुळे निर्माण झालेल्या आर्थिक संकटाला तोंड देणे यापैकी कोणत्याही कारणासाठी विमाधारकाकडून वापरली जाऊ शकते. मात्र हा रायडर मिळवण्यासाठी तो आजार विमा कंपनीच्या गंभीर आजारांच्या यादीमध्ये असणे आवश्यक आहे. गंभीर आजारांची ही यादी निरनिराळ्या विमा कंपन्यांनुसार वेगवेगळी असू शकते.

विमा कंपनी रायडरसाठी पॉलिसी घेण्याचे किमान आणि कमाल वय, पॉलिसी परिपक्वतेचे किमान वय आणि विम्यांतर्गत मिळणारी किमान-कमाल रक्कम याचा स्पष्टपणे खुलासा करत असते.

निरनिराळ्या विमा कंपनीनुसार ही आकडेवारी बदलू शकते. या रायडरचा लाभ घेण्यासाठी असलेल्या इतर अटी आणि नियमांचा खुलासा विमा कंपनी स्पष्टपणे करत असते. कोणत्या पॉलिसी अंतर्गत या रायडरचा लाभ मिळू शकणार नाही हे देखील विमा कंपनी स्पष्ट करत असते.

लक्षात ठेवा

विमा कंपनीच्या सीआय यादीनुसार गंभीर रोगनिदान झाल्यास विमा कंपनी सहसा या रायडर अंतर्गत विमाधारकाला एकरकमी मदत करत असते आणि एकदा अशी मदत करून झाली की त्या रायडरचा लाभ विमाधारकाला पुन्हा घेत येत नाही. त्यामुळे या रायडरचा लाभ घेऊन झाल्यानंतर पुन्हा सीआय वरील उपचारांची आवश्यकता निर्माण झाल्यास विमा कंपनी या रायडरचा लाभ विमाधारकाला देऊ शकत नाही.

प्रश्न 7.2

सीआय रायडरच्या यादीत समाविष्ट असलेल्या पाच गंभीर आजारांची नावे सांगा.

ख)3(घ) रायडरद्वारे भविष्यातील हप्त्यांवर सूट (डब्ल्यूओपी)

विमाधारक व्याधीग्रस्त झाला किंवा एखाद्या अपघातामुळे तो काम करण्यास असमर्थ झाला तर या रायडरद्वारे त्याला विमा योजनेसाठी भविष्यात हप्ते भरावे लागत नाही. विमा कंपनी त्या विमाधारकाच्या वतीने हप्ता भरत राहते आणि त्याची पॉलिसी रद्द होत नाही. विमाधारकाचा मृत्यू किंवा शारीरिक असमर्थता यामुळे पॉलिसी रद्द होऊ नये यासाठी हा रायडर खूप उपयुक्त ठरतो.

लहान मुलांसाठी असलेल्या काही विमा योजनांतर्गत डब्ल्यूओपीच्या रायडरचा अंगभूत समावेश असतो आणि इतरांसाठी मात्र तो पर्यायी उपलब्ध असतो. हप्ता भरत असलेल्या पालकाच्या मृत्यूनंतरही पॉलिसी सुरु राहावी आणि बालकाच्या भविष्यात बाधा निर्माण होऊ नये यासाठी डब्ल्यूओपी रायडरची मोठी मदत होते. अशाप्रसंगी विमा कंपनीच्या नियमांनुसार बालकाला विमा योजनेनुसार ठरलेला लाभ मिळेपर्यंत हप्ता भरण्यास सूट दिली जाते. डब्ल्यूओपी रायडरचा लाभ मिळवण्यासाठी विमा घेण्यास असलेले किमान-कमाल वय, पॉलिसी परिपक्वतेचे कमाल वय आणि विम्याची किमान- कमाल रक्कम याविषयीचा खुलासा विमा कंपनी करित असते. निरनिराळ्या विमा कंपन्यांनुसार त्यांची आकडेवारी बदलत

जाते. रायडरशी संबंधित इतरही काही बाबींचा खुलासा विमा कंपनी करीत असते. कोणत्या पॉलिसी अंतर्गत या रायडरचा लाभ मिळू शकेल याचाही खुलासा विमा कंपनी करीत असते. त्याचसोबत कोणकोणत्या प्रसंगी या रायडरचा लाभ मिळू शकणार नाही हे देखील विमा कंपनी स्पष्ट करीत असते.

ख)3(च) विमा कंपनीकडून दिले जाणारे इतर रायडर

विमा कंपन्यांकडून दिले जाणारे इतर रायडर खालील प्रमाणे आहेत:

• $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{8}$

• $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{8}$

• $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{8}$

ख)4 रायडरची वैशिष्ट्ये आणि लाभ

रायडरची वैशिष्ट्ये आणि लाभांमध्ये खालील घटकांचा समावेश होतो:

- अतिरिक्त लाभ: रायडरच्या सहाय्याने विमाधारकाला अतिरिक्त लाभ मिळू शकतो. विम्याचा दर्जा आणि त्यातील तरतूदी अधिक संपन्न होण्यास रायडरची खूप मदत होते.
- नाममात्र दर: नवीन विमा योजनेचे सदस्य होण्याच्या तुलनेत या रायडरचा दर अगदी नाममात्र असतो. उदाहरणार्थ जर एखाद्या व्यक्तिला एंडोमेंट योजना घ्यायची असेल आणि त्या पॉलिसीतच मृत्यूसाठी संरक्षणही हवे असेल तर अशा प्रसंगी नवी पॉलिसी न घेता आणि नव्या पॉलिसीच्या तुलनेत नाममात्र दर असलेला रायडर घेऊन हवा असलेला लाभ ती व्यक्ती मिळवू शकते.
- ग्राहकानुसार विमा: रायडरच्या मदतीने आरोग्य विमा योजना विमाधारकाच्या आवश्यकतेनुसार होऊ शकते. विमाकर्त्यासाठीही रायडरच्या सोबत असलेल्या छोट्या मूळ सुलभ योजना, निरनिराळे पर्याय निवडण्यासाठी ग्राहकाला देणे अधिक सहाय्यकारी असते. कोणतीही पॉलिसी एक किंवा अधिक रायडरसह घेता येते. मूळ 5 पॉलिसी 7 रायडरसह विमाधारकाला 35 हून अधिक पर्याय देतात.
- लवचिकता: विमाधारकाच्या इच्छेनुसार मूळ पॉलिसीशी रायडर जोडले जाऊ शकतात किंवा काढून घेता येतात. अशाप्रकारे विमाधारकाला फार मोठ्या लवचिकतेचा लाभ घेत येतो.
- कर लाभ: आयकराच्या विशिष्ट नियमांनुसार, कर सवलत मिळवण्यासाठीही रायडरचा उपयोग करता येतो.

रायडरसाठी आयआरडीएचे नियम:

एप्रिल 2002 मध्ये लागू केलेल्या आणि ऑक्टोबर 2002 मध्ये बदल केल्या गेलेल्या आयआरडीएच्या नियमांनुसार:

- मुदत विमा योजना किंवा समूह विमा योजनेतर्गत, वैद्यकीय उपचार किंवा सीआय संबंधित सर्व विमा योजनांच्या रायडर्स वरील हप्ता मूळ विमा योजनेच्या हप्त्याच्या 100% पेक्षा अधिक नसावा.
- एकूण सर्व रायडर वरील हप्ते एकत्रितपणे मूळ विमा योजनेच्या हप्त्यांच्या 30% पेक्षा अधिक नसावेत.
- प्रत्येक रायडरच्या अंतर्गत मिळणारे लाभ मूळ विमा योजनेतर्गत मिळणाऱ्या रकमेहून अधिक नसावेत.

या नियमांच्या आधारे कोणत्याही विमा योजनेत दिल्या जाऊ शकतील अशा रायडरच्या संख्येवर आयआरडीएने बंधन घातले आहे. कदाचित भविष्यात वेळोवेळी या नियमांमध्ये बदलही होऊ शकतील.

ख)5 वर्षासन (अॅन्युइटी)

वर्षासनाचा उल्लेख बऱ्याचवेळा 'उलटा जीवन विमा' म्हणून केला जातो. जीवन विमा या प्रकारात विमाधारकाच्या मृत्यूनंतर विमा कंपनी त्याच्या वारसाला आर्थिक मदत देणे सुरु करते तर वर्षासन या प्रकारात विमाधारकाच्या मृत्यूनंतर विमा कंपनी आर्थिक मदत देणे साधारणपणे बंद करते.

जीवन विमा कंपन्यांकडून वर्षासन विकत घेता येते. एकरकमी पैसे भरून किंवा बरीच वर्षे ठराविक रक्कम सलगपणे भरूनही वर्षासन विकत घेता येते. ज्याला वर्षासन विकत घ्यायचे आहे अशी व्यक्ती किंवा वर्षासन विकत घेणारी कोणी तरी इतर व्यक्ती (उदा. कामगारांसाठी विकत घेणारा व्यवसायाचा मालक किंवा कोणी इतर वैयक्तिकपणे वर्षासनाची रक्कम भरणारी व्यक्ती किंवा निवृत्तीवेतन योजनेतर्गत) यासाठी पैसे भरू शकतात.

वर्षासन म्हणजे वर्षासन देऊ करणाऱ्या व्यक्तिकडून ज्याला वर्षासनाचा लाभ होणार आहे अशा व्यक्तिसाठी सलगपणे भरले जाणारे पैसे.

वर्षासन हे तात्काळ किंवा कालांतराने मिळणारे असू शकते.

- तात्काळ वर्षासन: एकरकमी पैसे भरून विकत घेतल्यास या वर्षासनाचा तात्काळ लाभ होऊ शकतो. पॉलिसीच्या नियमानुसार किंवा विमाधारकाने निवडलेल्या पर्यायानुसार मासिक, त्रैमासिक, सहामाही किंवा वार्षिक अशाप्रकारे वर्षासनाचे पैसे दिले जातात.
- कालानंतराने मिळणारे वर्षासन: या प्रकारात पैसे आगाऊ भरले जातात. वर्षासन खरेदीची रक्कम वर्षासनाचा लाभ सुरु होण्यापूर्वी सुरुवातीलाच एकरकमी भरली जाऊ शकते. वर्षासनाचा लाभ सुरु होण्यापूर्वी या प्रकारचे वर्षासन अनेक वर्षे हप्त्याने पैसे भरून विकत घेतले जाऊ शकते.

उदाहरण

वर्षासनाचा लाभ होण्याचा काळ

- अजय वयाच्या 40 वर्षी विमा कंपनीकडे 10 लाख रुपये भरून निवृत्ती विमा योजनेचा सदस्य झाला.
- निवृत्त झाल्यानंतर, म्हणजेच वयाच्या 60 व्या वर्षी अजयला वर्षासनाची रक्कम मिळायला लागणे अपेक्षित आहे. अशाप्रकारे ज्या कालवधीपासून वर्षासनाचा लाभ मिळायला सुरुवात होते त्याला वर्षासन सुरु होण्याचा कालावधी (व्हेस्टिंग) म्हणतात.
- दरम्यानच्या 20 वर्षांमध्ये विमा कंपनी अजयच्यावतीने एकरकमी गुंतवणूक करते आणि त्यावर तिला पैशांची कमाई होते. अशाप्रकारे विमा कंपनीकडे जमा झालेली रक्कम अजय निवृत्त झाल्यानंतर वर्षासनाच्या स्वरूपात अजयला नियमितपणे मिळायला सुरुवात होते.
- व्यक्तिका निवृत्तीचा दिनांक हिच वर्षासन सुरु होण्याची तारीख असल्याने त्या दिवसापासून व्यक्तिला वर्षासन मिळायला सुरुवात होते.
- वर्षासन मिळायला सुरुवात होतांना 'त्याच विमा कंपनीकडे निवृत्ती वेतन पॉलिसी घ्यायची किंवा दुसऱ्या विमा कंपनीकडे' हे अजय ठरवू शकतो. निवृत्तीवेतन योजनेसाठी पर्याय निवडण्याच्या अधिकाराला मुक्त बाजारपेठ पर्याय म्हणतात.
- वर्षासन सुरु होण्याच्या वेळी उपलब्ध असलेल्या वर्षासनाच्या प्रकारातून कोणत्या प्रकारचे वर्षासन विकत घ्यायचे हे ठरविण्याचा अधिकारही अजयला असतो.

- वर्षासनाच्या निवडलेल्या प्रकारानुसार आणि वर्षासन सुरु होण्याच्यावेळी असलेल्या दरानुसार, वर्षासनाद्वारे किती रक्कम मिळेल हे अवलंबून असते.

प्रत्यक्षात वर्षासनाचे पुढीलप्रमाणे अनेक प्रकारचे पर्याय उपलब्ध आहेत:

ख)5(क) आजीवन वर्षासन

याच्या नावानुसारच या प्रकारात विमाधारकाला विमा कंपनीकडून आजीवन वर्षासन मिळत राहते. विमाधारकाच्या मृत्यूनंतर ही रक्कम मिळणे बंद होते. उदाहरणार्थ संजयने आजीवन वर्षासन विकत घेतले असल्यामुळे त्याला विमा कंपनीकडून त्याच्या मृत्यूपर्यंत नियमितपणे वर्षासनाची रक्कम मिळत राहिल.

लक्षात ठेवा

आजीवन वर्षासनाची (तात्काळ किंवा कालांतराने मिळणारे) खरेदी साधारणपणे निवृत्ती लाभ खरेदीशी निगडित असल्याने इतर कारणासाठी ती वापरली जाऊ शकत नाही (निवृत्ती योजनांच्या अधिक माहितीसाठी खालील ख6 हा मुद्दा पहा)

ख)5(ख) निश्चित कालावधीसाठी असलेले वर्षासन

या प्रकारात वर्षासनाची रक्कम तो स्वतः जिवंत आहे किंवा नाही हे गृहित न धरताही निश्चितपणे किमान किती काळ (5,10,15 आणि 20 किंवा 25 वर्षे) मिळावी हे वर्षासन प्राप्त करणारा ठरवू शकतो. जर त्याने निवडलेल्या वरीलपैकी कालावधीत त्याचा मृत्यू झाला तर त्याच्या वारसाला निवडलेल्या कालावधीतील उर्वरित काळासाठी वर्षासनाच्या रकमेचे हप्ते मिळतात. निवडलेल्या कालावधीनंतरही जर विमाधारक जिवंत असेल तर त्याच्या मृत्यूपर्यंत त्याला वर्षासनाची रक्कम मिळत राहते.

ख)5 (ग) सहजीवन योजनेतर्गत मागे राहिलेल्या जोडीदारासाठी वर्षासन:

या प्रकारात सहसा दोन विमा धारक म्हणजे पती आणि पत्नी असतात. त्यापैकी कोणाही एकाच्या मृत्यूनंतर मागे राहिलेल्याला वर्षासनाची तीच रक्कम, म्हणजेच दोघेही जिवंत असतांना जी रक्कम मिळत होती ती आजीवन मिळत राहते.

या प्रकारातील अजून एक प्रकार असा आहे की यातील दोघाही विमाधारकांना त्या दोघांच्याही हयातीत मिळत असलेल्या रकमेच्या त्यापैकी कोणाही एकाच्या मृत्यूनंतर मागे राहिलेल्याला जी रक्कम मिळते ती 25%, 50% किंवा 75% अशा प्रकारे कपात करून मिळते. त्यामुळे या प्रकारात दोघांपैकी ज्याचे नाव योजनेत अग्रक्रमावर दिलेले असते त्याच्या हयातीपर्यंत वर्षासनाची रक्कम 100% मिळते. अग्रक्रमाने दिलेल्याच्या मृत्यूनंतर मागे राहिलेल्याला योजनेच्या नियमांनुसार आजीवन कपात केलेली वर्षासन रक्कम मिळत रहाते.

उदाहरणार्थ

संजय आणि शीतल या दांपत्याने वरीलप्रकारचा संयुक्त वर्षासनाचा पर्याय निवडला आहे. संजयला विमा कंपनीकडून नियमितपणे आजीवन वर्षासनाची रक्कम मिळत राहिल. संजयच्या मृत्यूनंतर शीतलला मात्र वर्षासनाची रक्कम कपात करून तहहयात मिळेल. तिच्या मृत्यूनंतर ही योजना बंद होईल. संजयआधी जर शीतलचा मृत्यू झाला तर संजयच्या मृत्यूनंतर ही योजना बंद होईल.

ख)5 (घ) खरेदी मूल्याच्या परताव्यासह आजीवन वर्षासन:

या प्रकारात विमा धारकाला वर्षासनाची रक्कम आजीवन मिळत असते. त्याच्या मृत्यूनंतर ज्या किंमतीला ती विकत घेतली होती ती रक्कम त्याच्या वारसाला/भोगवटादाराला परत केली जाते. खरेदी मूल्य म्हणजे (ज्या रकमेला

वर्षासन विकत घेतले होते) गुंतवणुकीच्या साठवणुकीच्या शेवटी तिचे जे मूल्य असते ते किंवा वर्षासन विकत घेतांना भरलेली एकरकमी रक्कम असेल तर ती, अर्थात हे परिस्थितीवर अवलंबून असते.

ख) 5(च) वाढत जाणारे वर्षासन

या प्रकारातील अटी वरीलपैकी वर्षासनाच्या कोणत्याही प्रकाराशी मिळत्याजुळत्या असू शकतात. मात्र या प्रकारात वर्षासन दरवर्षी विशिष्ट टक्केवारीत किंवा आधीच ठरल्यानुसार महागाईच्या कोष्टकानुसार वाढत जाते.

ख)6 निवृत्ती योजना

निवृत्ती योजना म्हणजे व्यक्ती आणि तिच्यावर अवलंबून असलेल्या इतरांसाठी निवृत्ती लाभाला जोडलेल्या बचत आणि गुंतवणुकीच्या योजना. एकदा निवृत्ती योजनेत सहभाग घेतला की मग त्या व्यक्तीची निवृत्ती किंवा मृत्यू होईपर्यंत त्यातून सुटका करून घेता येत नाही. या योजनेतील रक्कम कोणत्याही कारणासाठी, म्हणजे कर्ज फेडण्यासाठी किंवा गाडी विकत घेण्यासाठी काढून घेता येत नाही. व्यवसाय मालकाद्वारे किंवा वैयक्तिकरित्याही निवृत्ती योजनांचा लाभ घेता येतो.

निवृत्ती योजना म्हणजेच निवृत्त होताक्षणीच सुरु होणारी आजीवन वर्षासन योजना.

निवृत्ती योजनेची वैशिष्ट्ये आणि लाभ	
वाढीची अवस्था	निवृत्ती योजनेत दोन अवस्था असतात: वाढ किंवा गुंतवणूक अवस्था आणि दुसरी म्हणजे नियमित वर्षासन अवस्था. वाढीच्या अवस्थेत, व्यक्ती स्वतःच्या कार्यकाळात नियमितपणे किंवा एकरकमी पैसे भरू शकते. हीच रक्कम त्या व्यक्तीच्या वतीने विमा कंपनी गुंतवत असते.

<p>नियमित वर्षासन अवस्था</p>	<p>वाढीच्या अवस्थेत संचित रकमेच्या मदतीने निवृत्त झाल्यानंतर विमाधारक, वर्षासन योजना त्याच किंवा इतर एखाद्या विमा कंपनीकडून विकत घेऊ शकतो. संचित रकमेशिवाय निवृत्त होतांना मिळालेल्या लाभाचा (उदा. सार्वजनिक भविष्य निर्वाह निधी, ग्रॅज्युइटी किंवा सुपर ऍन्व्यूएशनद्वारे मिळालेली रक्कम) वापर वर्षासन विकत घेण्यासाठी व्यक्ती करू शकते. या प्रकारात विमा कंपनी विमाधारकाच्या वतीने एकरकमी पैसे गुंतवून त्या व्यक्तिला नियमित किंवा ठराविक काळानंतर वर्षासनाची रक्कम देत राहते.</p>
<p>रक्कम काढून घेणे (कम्युटेशन)</p>	<p>नियमित किंवा ठराविक काळानंतरची वर्षासनाची रक्कम मिळण्याआधी विमाधारक एकरकमी पैसे काढून घेऊ शकतो. यालाच कम्युटेशन म्हणतात. संचित रकमेच्या एक तृतीयांश रक्कम काढून घेण्यास विमा कंपनी विमाधारकाला साधारणपणे परवानगी देते. उरलेली दोन तृतीयांश रक्कम धारकाला वर्षासनाची रक्कम देण्यासाठी वापरावी लागते.</p>
<p>पैसे भरण्याची वारंवारता</p>	<p>वाढीच्या अवस्थेत, विमाधारक निवृत्तीच्या योजनेत मासिक, त्रैमासिक, सहामाही, वार्षिक किंवा एकरकमी पैशांची गुंतवणूक करू शकतो. वर्षासन विकत घेतांना विमाधारक वर्षासनाचे पैसे मासिक, त्रैमासिक, सहामाही, वार्षिक यापैकी कोणत्या प्रकारे मिळतील हे देखील ठरवू शकतो. बहुतेक जण मासिक पर्यायाचा लाभ घेतात.</p>
<p>विमालाभ</p>	<p>वर्षासन योजना किंवा निवृत्ती योजना नियमित विमा लाभ देत नाहीत. विमाधारकाच्या मृत्यूनंतरची रक्कम नियमानुसार शाश्वतीचा कालावधी नसल्यास मिळणे बंद होते. अधिक माहितीसाठी खऱ्ख मधील माहिती पहा.</p>
<p>करातील सवलत</p>	<p>त्या त्या कालावधीनुसार असलेल्या करांच्या नियमानुसार वाढीच्या अवस्थेत, एका ठराविक रकमेपर्यंत निवृत्ती योजनांमध्ये वार्षिक गुंतवणूक करता येते. कम्युटेड रकमेच्या</p>

	एक तृतीयांश भागावर कर आकारला जात नाही. नियमित वर्षासन किंवा व्यक्तिला मिळणारे निवृत्तीवेतन कराच्या नियमावलीनुसार करपात्र असते.
पैसे भरण्याची वारंवारता	व्यक्ती विमा कंपनीकडे एकरकमी पैसे भरू शकते किंवा वाढीच्या अवस्थेत नियमितपणे हप्त्याने पैसे भरू शकते.
पारंपारिक/युनिट निगडित	वाढीच्या अवस्थेत व्यक्ती, जोखीमांच्या स्थितीनुसार पारंपारिक निवृत्तीवेतन योजना किंवा युनिट निगडित योजनेचा लाभ घेऊ शकते. पारंपारिक निवृत्ती वेतन योजनेतर्गत बहुतेक गुंतवणूक ही सरकारी रोख्यांमध्ये केली जाते तर युलिप योजनेत गुंतवणूक समभाग निधी, कर्जरोखे निधी, समतोल निधी किंवा याहून इतर एखादा वेगळा निधी यापैकी कुठे करायची हे व्यक्ती ठरवू शकते.
पैसे देण्याचे प्रकार	नियमित वर्षासन अवस्थेदरम्यान काही वर्षासन ठराविक रक्कम विमाधारकाला देते तर काही वर्षासन या रकमेत काही प्रमाणात किंवा महागाईच्या कोष्टकानुसार वाढ करतात.

1 सप्टेंबर 2010 मध्ये लागू झालेल्या आयआरडीएच्या नियमांनुसार, सर्व युलिप निवृत्ती वेतन योजनांतर्गत सर्व हप्ते भरलेले असल्यास, विमाधारकाला किमान 4.5% लाभ मिळायला हवा आणि वाढीच्या अवस्थेत पैसे कोणत्याही प्रकारे अंशतः काढून घेता येत नाहीत.

प्रश्न 7.3

कम्युटेशनचा (रक्कम काढून घेणे) अर्थ स्पष्ट करा.

ग) कर आणि महागाई यांचा आर्थिक उत्पादनांवर होणार परिणाम

प्रत्यक्ष कर प्रणाली (डीटीसी) 1 एप्रिल 2012 पासून लागू होईल असा निर्णय वित्त विधेयक 2011 मध्ये घेण्यात आल्याची नोंद घ्या. यामुळे जीवन विमा पॉलिसींवरील सध्याच्या कर आकारणीत बदल होतील आणि एजंटचा परवाना घेतांना तुम्ही या बदलांची ओळख करून घेणे आवश्यक आहे.

ग)1 आर्थिक उत्पादनांवर कराचा परिणाम

- आरोग्य विमा योजना: सध्याच्या कर कायद्यानुसार, आरोग्य विमा योजनेत ठराविक मर्यादेसाठी भरला जाणारा हप्ता करकायद्यानुसार कर सवलतीस पात्र असतो. जर विमाधारक 65 वर्षे किंवा त्या पुढील वयाचा ज्येष्ठ नागरिक असेल तर इतर करदात्यापेक्षा त्याला मिळणारी करसवलत अधिक असते. एखादी व्यक्ती स्वतःसाठी, पत्नी किंवा पत्नीसाठी, मुलांसाठी आणि पालकांसाठी आरोग्य विमा योजनेचा हप्ता भरून त्याचा करसवलत मिळवण्यासाठी फायदा करून घेऊ शकते.
- रायडर: विम्याच्या रायडरसाठी भरला जाणारा हप्ता हा आयकर कायद्याच्या संबंधित कलमांतर्गत करसवलतीस पात्र असतो.
- निवृत्तीवेतन योजना: आयकर कायद्यांतर्गत निवृत्तीवेतन योजनेसाठी ठराविक मर्यादेपर्यंत भरला जाणारा हप्ता वाढीच्या अवस्थेत करसवलतीस पात्र असतो.
कम्युटेशनमध्ये विमाधारक जमा रकमेच्या जी एक तृतीयांश रक्कम एकरकमी काढून घेऊ शकतो ती देखील करसवलतीस पात्र असते.
नियमित मिळणारी वर्षासनाची रक्कम हे व्यक्तिके उत्पन्न असल्याचे गृहित धरून त्यावर करनियमानुसार त्या व्यक्तिला लागू कर नियम व दरांप्रमाणे करआकारणी केली जाते.

ग)2 आर्थिक उत्पादनांवर होणारा महागाईचा परिणाम

पाचव्या आणि सहाव्या पाठात आपण विमा आणि इतर आर्थिक उत्पादनांवर महागाई कसा गंभीर परिणाम करते हे पाहिले आहे. त्याच पद्धतीने महागाईचा परिणाम म्हणून गेल्या काही वर्षात झालेली वैद्यकीय सेवांची दरवाढ पाहिली तर आज घेतलेली एखादी आरोग्य विमा योजना अजून दहा वर्षांनी उपयोगी पडेल की नाही अशी शंका वाटते. तरीही काही वैद्यकीय विमा योजनांद्वारे सोयीसुविधांमध्ये अतिरिक्त वाढ करून दिली जाते. महागाईचा विचार करता विमाधारकाने आरोग्य विमा योजनेचे संरक्षण सातत्याने पडताळून पाहणे गरजेचे आहे. काही आरोग्य विमा योजना आणि जीवन विमा योजना विमाधारकाला अतिरिक्त गंभीर आजाराचा रायडर देऊ करतात. विमाधारकाला एखाद्या गंभीर व्याधीचे निदान झाल्यास या योजना खूप उपयुक्त ठरतात.

महागाईमुळे दैनंदिन खर्चावर तीव्र परिणाम होतो. निवृत्त होतांना आधारासाठी व्यक्तिकडे कमाईचे इतर कोणतेही साधन शिल्लक नसल्याने निवृत्तीसंदर्भात एखादी विमा योजना स्वीकारतांना त्या व्यक्तिकडे महागाईमुळे दैनंदिन खर्चावर किती परिणाम होईल असा संभाव्य परिणामांचा विचार करणे आवश्यक ठरते. काही निवृत्तीवेतन योजना वर्षासनाची रक्कम दरवर्षी काही ठराविक टक्केवारीने वाढवतात किंवा महागाईच्या परिणामांचा विचार करता त्यानुसार तरतूद करून ठेवतात.

घ) गरजांचा प्राधान्यक्रम ठरविणे आणि आर्थिक

उत्पादनांचा आवश्यकतेनुसार वापर करणे

कुटुंबातील कर्त्या व्यक्तिला काही गंभीर आजार झाला आणि त्याला बरेच दिवस औषधोपचारासाठी रुग्णालयात राहावे लागले तर त्याच्या कुटुंबाची आर्थिक परिस्थिती दोन प्रकारे ढासळते- एक म्हणजे इतर कारणांसाठी राखून ठेवलेली

रक्कम रुग्णालयातील खर्चासाठी वापरावी लागते किंवा दुसरे म्हणजे कुटुंबातील कर्ती व्यक्तिच रुग्णालयात भरती झाल्यामुळे उत्पन्नाचे सर्व मार्गच बंद होऊन जातात. कधीकधी परिस्थिती एवढी बिकट होते की रुग्णालयाचा खर्च भागवण्यासाठी वैयक्तिक कर्ज घेणे भाग पडते. यामुळे उत्पन्न नसणे आणि डोक्यावर मोठे कर्ज अशी स्थिती कुटुंबापुढे उभी रहाते. अशाप्रसंगी आरोग्य विमा योजना मदतीला येते आणि रुग्णालयाचा खर्च भागवते. काही आरोग्य विमा योजनांतर्गत तर विमाधारकाचे उत्पन्न बंद झाल्याने दररोज काही ठराविक रक्कमही दिली जाते. याचसाठी आरोग्य विमा योजनेच्या आवश्यकतेला प्रत्येक व्यक्तित्ने प्राधान्य देणे आवश्यक आहे.

कुटुंबातील कर्त्याने एकदा जीवन विम्याची तरतूद करून ठेवली की मग त्याने स्वतःच्या आणि त्याच्या कुटुंबातील इतर सर्व सदस्यांच्या आरोग्य विमा योजनेचा विचार करायला हवा. त्याचसोबत अपघाती मृत्यूचा अतिरिक्त लाभ असलेला रायडर आणि अपघातामुळे आलेल्या अपंगत्वाच्या रायडरची जोड विमा योजनेला देऊन ती अधिक परिपूर्ण करावी किंवा एखादी निराळी अपघात विमा योजना विकत घ्यावी. जेव्हा व्यक्ती कुटुंबासाठी आरोग्य विमा योजनेचा विचार करते तेव्हा तिने वैयक्तिक आरोग्य विमा योजना विकत घेण्याऐवजी कुटुंब फ्लोटर आरोग्य विमा योजनेची निवड करावी. या प्रकारच्या योजनेत कुटुंबातील सर्वच सदस्य आरोग्य विमा योजनेचा लाभ एकत्रितपणे परंतु व्यक्तितगत निश्चित नसलेल्या रकमांद्वारे घेऊ शकतात. पूर्वीच स्पष्ट केल्याप्रमाणे अनेकजण निवृत्ती योजनांपेक्षा मुलांचे शिक्षण आणि लग्न यासारख्या घटकांना अधिक प्राधान्य देतात. जीवन विमा व्यावसायिक एजंटने व्यक्तिला लवकरात लवकर निवृत्ती योजना घेण्यासाठी (सुरुवातील अगदी छोट्या रकमेपासून सुरुवात करून हळूहळू तीच रक्कम वाढवत नेण्यास) अधिकाधिक प्रोत्साहन द्यावे.

सारांश

जीवन विमा एजंटला माहिती असणे आणि समजून घेणे आवश्यक असलेल्या विविध उत्पादनांचा अभ्यास आपण पूर्ण केला आहे. वृद्धापकाळातील गरजांचा लवकरात लवकर विचार करून निवृत्तीनंतरचे आयुष्य अधिक आरामदायी आणि आनंदी जावे यासाठी आधीपासूनच नियोजन करावे लागते याचा अभ्यास आपण या प्रकरणात केला. आता तुम्ही वेगवेगळ्या आरोग्य विमा योजनांची भूमिका, वृद्धापकाळात व्यक्ती कोणत्याही आजाराला चटकन बळी पडत असल्याने त्यांच्यासाठी उपलब्ध असलेले रायडर्स आणि वर्षासन याशिवाय नियमित कमाईची सुरक्षितता नसल्याने आजारपणाचे आर्थिक बाबींवरील परिणाम यांच्याविषयी जाणून घेतले. पुढे जाण्यापूर्वी आपण प्रकरण 5 चा भाग घ आणि प्रकरण 6 चा भाग ज पुन्हा एकदा विचारात घेऊ. त्यामुळे या पाठात अभ्यासलेले घटक ग्राहकाच्या आवश्यकतांविषयी माहिती कशी देतात आणि मग त्या ज्ञानाआधारे त्या व्यक्तिला त्याच्या आयुष्यातील विशिष्ट परिस्थितीनुसार विशिष्ट विमा योजनेची निवड करण्यास तुम्ही कसे मार्गदर्शन करता याचा अभ्यास करता येईल.

पुढील पाठात आपण ग्राहकांच्या गरजांचा प्राधान्यक्रम त्यांच्या जीवनातील सध्याच्या अवस्थेनुसार ठरविणे आणि त्याला तुम्ही ज्या प्रकारचा सल्ला द्याल त्याचे निरनिराळे घटक यांचा अभ्यास करू.

महत्वाचे मुद्दे

इतर आर्थिक गरजा

- व्यक्तित्वाच्या इतर आर्थिक गरजा म्हणजे आरोग्य विमा, विमा रायडर आणि निवृत्तीवेतन योजना इत्यादी.

- आरोग्य विमा योजना रुग्णालयाच्या खर्चापासून विमाधारकाची मुक्तता करते ज्यात डॉक्टरांचे शुल्क, औषधे, खोलीचा दर आणि इतर वैद्यकीय खर्च यांचा समावेश होतो.
- विमा रायडरमुळे अतिरिक्त लाभ नाममात्र दरात मिळतो. रायडरमुळे विमा योजनेची विमाधारकाच्या आवश्यकतेनुसार उपयुक्तता वाढते.
- निवृत्तीवेतन योजनांमुळे व्यक्ती निवृत्ती आधीच्याच दर्जाचे आयुष्य निवृत्तीनंतरही घालवू शकते.

इतर महत्वाच्या उत्पादनांची वैशिष्ट्ये आणि त्यांचे लाभ

- इतर घटक स्थिर आहेत असे गृहित धरल्यास वैद्यकीय विमा योजनेतील हप्ता वयानुसार वाढत जातो.
- आरोग्य विमा योजने अंतर्गत साखळी रुग्णालयात पैसे न भरताही आणि साखळीमध्ये नसलेल्या रुग्णालयात भरपाई तत्वावर उपचार मिळण्याची सुविधा असते.
- रायडरमुळे विमा योजनेचा दर्जा आणि संरक्षण वाढते.
- निवृत्तीवेतन योजनांच्या दोन अवस्था असतात: पहिली वाढीची अवस्था ज्यात व्यक्ती सलगपणे हप्त्याने किंवा एकरकमी पैसे भरते आणि दुसरी म्हणजे वर्षासन अवस्था ज्यात विमा कंपनी विमाधारकाला नियमितपणे पैसे देते.
- विमाधारक साठलेल्या रकमेच्या एक तृतीयांश रक्कम करमुक्तपणे काढून घेऊ शकतो मात्र उर्वरित दोन तृतीयांश रक्कम वर्षासन विकत घेण्यासाठीच वापरावी लागते.
- निवृत्तीवेतन योजनेत भरलेले पैसे आयकर कायद्याच्या संबंधित कलमानुसार करसवलतीस पात्र असतात. मात्र विमाधारकाला नियमितपणे मिळणारे वर्षासन करास पात्र असते.

- पैसे भरण्याची वारंवारता, विमा कंपनीकडून विमाधारकाला मोठ्या प्रमाणात दिली जाणारी रक्कम, अशी रक्कम मिळणे सुरु होण्याचा काळ आणि त्याचा लाभ कितीजणांना होतो आहे यावरून वर्षासनाचे वर्गीकरण केले जाते.

निरनिराळ्या प्रकारची आर्थिक उत्पादने

- आरोग्य विमा योजनेचे चार प्रकार आहेत: वैयक्तिक आरोग्य विमा योजना, कौटुंबिक फ्लोटर आरोग्य विमा योजना, समूह आरोग्य विमा योजना आणि रुग्णालयातील भरतीदरम्यान दिला जाणारा दैनंदिन रोखरक्कम लाभ.
- अपघाती मृत्यू लाभ रायडरमुळे अपघाती मृत्यूच्या प्रसंगी विमाधारकाच्या वारसाला विमा रकमेव्यतिरिक्त अधिक रक्कम विमा कंपनीकडून मिळते.
- मुदत रायडरमुळे विमा योजनेत मृत्यूच्या प्रसंगी विमाकंपनीकडून लाभ दिला जातो.
- गंभीर आजार रायडरमुळे विमाधारकाला गंभीर आजारांच्या यादीत असलेल्यांपैकी एखाद्या गंभीर आजाराचे निदान झाल्यास खूप मदत होते.
- विमाधारकाला अपंगत्व आल्यास भविष्यातील हप्ते न भरण्याची सवलत, हप्त्यात सवलत देणाऱ्या रायडरमुळे दिली जाते.
- वर्षासन योजनेचे निरनिराळे प्रकार पुढीलप्रमाणे आहेत: आजीवन वर्षासन, निश्चित कालावधी वर्षासन, सहजीवनातील मागे राहिलेल्या जोडीदारासाठी वर्षासन, वर्षासन विकत घेतलेल्या रकमेतून उर्वरित रक्कम परत देणारे आजीवन वर्षासन आणि वाढत जाणारे वर्षासन.

कर आणि महागाईचा आर्थिक उत्पादनांवर होणार परिणाम

- आरोग्य विमा योजनेतर्गत ठराविक काळापर्यंत हप्ता भरल्यास ती पॉलिसी आयकर कायद्याच्या संबंधित कलमानुसार करसवलतीस पात्र ठरते.
- निवृत्तीवेतनाच्या योजनेत पैसे भरल्यास ते आयकर कायद्याच्या संबंधित कलमानुसार करसवलतीस पात्र ठरतात. मात्र व्यक्तिला नियमितपणे मिळणारे निवृत्तीवेतन हे करास पात्र असते.
- महागाईमुळे आज पुरेसे वाटणारे आरोग्य विम्याचे संरक्षण दहा वर्षांनंतर कदाचित अपुरे वाटेल.

गरजांचा प्राधान्यक्रम ठरविणे आणि आर्थिक उत्पादनांचा आवश्यकतेनुसार वापर करणे

- आरोग्य विमा योजने अंतर्गत कुटुंबातील कर्त्या व्यक्तित्वा किंवा इतर कोणाही कुटुंब सदस्याच्या रुग्णालयातील भरतीदरम्यान होणारा खर्च विमा कंपनीकडून दिला जातो.
- निवृत्तीचा विषय हा इतर प्राधान्यांनंतर येत असला तरीही त्याकडे दुर्लक्ष करून चालणार नाही. आज छोटी रक्कम या योजनेतर्गत भरायला सुरुवात करून ती हळूहळू वाढवत नेता येते.

प्रश्नोत्तरे

7.1

आरोग्य विमा योजनेची काही वैशिष्ट्ये आणि लाभ खालील प्रमाणे आहेत:

- किंमत ठरविणे
- रोख रक्कम न भरता (कॅशलेस) उपचार घेण्याची सुविधा

- वैद्यकीय तपासणी
- विमा योजना घेण्याआधीच्या आजारासाठी संरक्षण
- एकत्र पैसे भरणे (को-पेमेंट)
- वर्षभरात दावा न केल्यास दिला जाणारा बोनस
- उपचार तात्काळ सुरु केले जातात, आणि
- बचतीतून किंवा व्यक्तिगत कर्जातून एकरकमी पैसे उभे करण्याची आवश्यकता नसते.

7.2

गंभीर आजारांची यादी विविध विमा कंपन्यांनुसार बदलू शकते. गंभीर आजार रायडरमध्ये समावेश असलेले काही गंभीर आजार खालील प्रमाणे आहेत:

1. हृदयविकाराचा झटका
2. कर्करोग
3. मूत्रपिंड निकामी होणे
4. महत्वाच्या अवयवाचे रोपण
5. स्ट्रोक: मेंदुतील रक्तवाहिनी अचानक फुटून किंवा तिच्या कार्यात अडथळा निर्माण झाल्यास मृत्यू येऊ शकतो किंवा शारीरिक हालचाली, बोलणे यावर मर्यादा येऊ शकते.
6. रक्ताच्या मुख्य धमनीची शस्त्रक्रीया
7. अंधत्व
8. पक्षाघात
9. कोमा (बेशुद्धावस्था)
10. मल्टीपल स्कलेरोसिस: मज्जासंस्थेचा आजार

7.3

कम्युटेशन (रक्कम काढून घेणे): नियमित किंवा ठराविक कालावधीनंतर वर्षासन मिळवण्यापूर्वी विमाधारक एकरकमी पैसे काढून घेऊ शकतो. यालाच कम्युटेशन म्हणतात. विमा कंपनी साठलेल्या रकमेच्या एक तृतीयांश रक्कम काढून घेण्यास विमाधारकाला परवानगी देते. उर्वरित दोन तृतीयांश रकमेचा विनियोग मात्र वर्षासन विकत घेण्यासाठी करणे बंधनकारक असते.

स्वयं-चाचणी प्रश्न

1. उपलब्ध असलेल्यांपैकी काही वर्षासन योजनांची माहिती द्या?
2. अपघाती मृत्यू लाभ रायडरची माहिती द्या?
3. वर्षासन योजनेच्या दोन अवस्थांची माहिती द्या?

तुम्हाला उत्तरे पुढील पानावर मिळतील.

स्वयं-चाचणी उत्तरे:

1.

उपलब्ध वर्षासन योजनांपैकी काही योजना खालीलप्रमाणे आहेत:

- आजीवन वर्षासन;
- निश्चित काळाचे वर्षासन;
- सहजीवनातील एकाच्या मृत्यूनंतर मागे राहिलेल्या जोडीदारासाठी वर्षासन;

- विकत घेतलेल्या किंमतीतील उर्वरित रक्कम परताव्यासह आजीवन वर्षासन;
- वाढत जाणारे वर्षासन.

2. विमाधारकाचा अपघाती मृत्यू झाला तर रायडरमुळे विम्याच्या रकमेसह अधिक रक्कम दिली जाते आणि त्याविषयीची माहिती हा रायडर स्वीकारतानांच दिलेली असते. मात्र विमाधारकाचा मृत्यू अपघाती असावा आणि त्या अपघातात बाह्य, हिंसक, ज्यांच्या आधी अंदाज करता येत नाही असे कारण आणि दृश्य घटक यांचा समावेश असावा. या रायडरची रक्कम विमा कंपनीच्या नियमावलीत स्पष्ट केलेली असते. आपल्या देशातील वाढत असलेल्या अपघातांचे प्रमाण लक्षात घेता एडीबी रायडरचे महत्व मोठ्या प्रमाणात आहे. कोणत्या विमा उत्पादनासोबत हा रायडर घेता येईल याचा खुलासा विमा कंपनी करत असते. तसेच कोणत्या घटकांतर्गत रायडरचा लाभ घेता येणार नाही याचाही उल्लेख विमा कंपनी करीत असते.

3. वर्षासन योजनेच्या दोन अवस्था म्हणजे वाढीची अवस्था आणि नियमित वर्षासन अवस्था.

वाढीची अवस्था: निवृत्तीवेतन योजनेच्या दोन अवस्था असतात: वाढीची किंवा संचयाची अवस्था आणि नियमित वर्षासन अवस्था. वाढीच्या अवस्थेत विमाधारक आपल्या उमेदीच्या कार्यकाळात नियमितपणे किंवा एकरकमी पैसे विमा कंपनीकडे भरत असतो आणि हीच रक्कम विमा कंपनी त्याच्यावतीने गुंतवत असते.

नियमित वर्षासन अवस्था: वाढीच्या अवस्थेत संचय झालेल्या रकमेच्या सहाय्याने निवृत्त झाल्यानंतर विमाधारक वर्षासनाची योजना त्याच किंवा इतर एखाद्या विमा कंपनीकडून विकत घेऊ शकतो. संचय झालेल्या या

रकमेशिवायही निवृत्त होताना प्राप्त झालेल्या लाभाचा (उदा. सार्वजनिक भविष्य निर्वाह निधी, ग्रॅज्युइटी किंवा सुपर अॅन्युएशनद्वारे मिळालेली रक्कम) वापर वर्षासन विकत घेण्यासाठी तो करू शकतो. या प्रकारात विमा कंपनी विमाधारकाच्या वतीने एकरकमी पैसे गुंतवून त्या व्यक्तिला नियमित किंवा ठराविक काळानंतर वर्षासनाची रक्कम देत राहते.